

Vastgoeddromen en feng shui

→ VERVOLG VAN PAGINA 1

Terwijl west-Europa babyboomde, flower-powerde en verzorgingsstaten opbouwde, zochten de Chinezen onder Mao, om na diens dood door Deng Xiaoping een centraal geleid hyperkapitalisme te worden ingejaagd. Binnen één generatie schakelden miljoenen boeren om naar industrie en dienstverlening, gehuisvest in rondreizende containers, arbeidersbarakken of op zijn best een tweekamerflatje.

De razende verstedelijking van het Chinese platteland is het onderwerp van *How the city moved to Mr. Sun*, van VN-journalist Michiel Hulshof en architect Daan Roggeveen. Daarbij gaat het nu eens niet over Shanghai, Peking en de miljoenen-agglomeraties in de Pearl River Delta.

De auteurs, beiden gestationeerd in Shanghai, hebben dertien opkomende Chinese metropolen onderzocht. Ze volgden de richting van Xiaopings economische bewind. Om China's exploderende oostkust te ontlasten, kregen de middenprovincies al vanaf 2000 de opdracht om grootschalige zakendistricten in hun hoofdsteden in te richten, met hoge, compacte woon- en werktorens. Nu deze expansie in volle gang is, zijn ook de steden in het westen aan de beurt. In 2030 zal zeventig procent van de Chinezen stedeling zijn.

Twaalf hier onbekende multimiljoenensteden en een aspirant-metropool (de afgelegen Oeigoerenstad Kashgar, in het uiterste westen) kregen herhaaldelijk bezoek van de auteurs. Dat leverde indringende reportages op, en veel foto's die het weergalozige veranderings-tempo illustreren. Winnaars en verliezers trekken voorbij: speculanten en ambtenaren, arbeidsmigranten en illegalen, wetenschappers en kunstenaars.

Zo is meneer Sun een eenvoudige post-communistische maïsboer. Net als honderdduizenden landgenoten moet hij in 1995 wijken voor de uitbreiding van een naburige stad, Shijiazhuang in zijn geval. Van de schamele 3.000 dollar compensatie bouwt hij eigenhandig een huis.

De helft daarvan verhuurt de zelfredzame boer aan straatarme arbeidsmigranten, en op het dak legt hij een moestuin aan. Op een foto uit 2009 kijkt hij hiervandaan trots in de camera. Achter hem: de golfbaan die vroeger zijn maïsveld was.

Nog datzelfde jaar moet hij opnieuw het veld ruimen, ditmaal voor een plan met dertig wolkenkrabbers. Het inmiddels jongbejaarde echtpaar Sun belandt zelf ook in zo'n toren, kilometers verderop. Comfortabel vinden ze het,

Hohhot, hoofdstad van Binnen-Mongolië.

Foto Daan Roggeveen

maar ook 'een beetje eenzaam.' Shijiazhuang is hard op weg naar de drie miljoen inwoners.

De grote verdienste van dit boek is de wijze waarop elk verhaal is verweven met landelijke trends: de brute ontengingen, de achterstelling van ontheemde bouwvakkers, de 'compounds' vol identieke appartementen, de nep-Europese architectuur voor de superrijken, de strijd om het milieu. Hulshof en Roggeveen plaatsen het lot van individuen in een onthullend panorama van feiten en cijfers.

Xian, Jinan, Wuhan: bloeiende Chinese miljoenensteden die haast niemand in Europa kent

Daarbij mijden ze de westerse neiging tot moraliseren. Hun registraties tonen vaak eerder de nuance, soms een paradox. Zo beschrijven de auteurs hoe de compounds met allerlei eigen voorzieningen toch weer dorpen vormen in de stad, zij het verticaal. Hoe de klassieke feng shui-inrichtingsprincipes soms vóór winstbejag gaan. En hoe speculatie de vastgoeddroom dreigt te verstoren.

Dit soepel geschreven, kleurrijke boek toont ook hoe een generatie Chinezen zich na het communisme herneemt, een industriële turborevolutie

doorstaat en massaal in postmoderne mensenpakhuizen voortleeft. En hoe ze daarbij een werk- en levensdrift etaleren die Europa niet meer kent.

Carien Overdijk

★★★★★

Michiel Hulshof en Daan Roggeveen: How the city moved to Mr. Sun. Vertaald uit het Nederlands door Martin Mevius. Sun; 320 pagina's; € 34,50. ISBN 978 90 850 6878 5.

Drama in de kinderkamer en gegniffel bij de thee

Essay Lisa Appignanesi maakt je niet echt wijzer over de liefde, maar haar vertrouwdheid met de literatuur vergoedt veel.

Een stuurse jongen van dertien ontmoet tijdens een vakantie met zijn ouders aan de Franse zuidkust de even oude stralende Annabel met bruine lokken. Ze worden verliefd, voor het eerst van hun leven, en heftig. Passie leidt tot aanrakingen, aanrakingen tot kussen, kussen tot nog meer passie en dan vertrekt het meisje met haar ouders. Vier maanden later is ze dood. Komt de jongen ooit over haar heen?

The first cut is the deepest, zong Cat Stevens in 1967, en zo is het ook voor Humbert Humbert. Als volwassen man komt hij in huis bij een hospita met wie hij trouwt. Niet uit liefde voor de hospita maar vanwege zijn obsessie voor haar 12-jarige dochter Lolita, het evenbeeld van Annabel. Hij begint een scandalieuze affaire met het meisje en belandt ten slotte in de cel.

Eerste liefdes kunnen er, zoals Nabokov in zijn beroemde en beruchte roman *Lolita* laat zien, stevig inhakken. Ze vormen de grondstof voor het openingshoofdstuk van *Alles over liefde - Anatomie van een ontembare emotie* van Lisa Appignanesi. Deze schrijfster van Poolse origine, die in Frankrijk en Canada opgroeide en momenteel directeur van het Freud Museum in Londen is, heeft haar boek een tamelijk overmoedig titel meegegeven. Alles over liefde?

Ze dingt in het voorwoord meteen al af op deze ruime claim: haar boek gaat niet over biologie en zelfzuchtige genen, niet over de tegenwoordig overal bijgesleepte wondere werking van het brein en ook 'de sensationele buitengebieden' van de liefde, zoals extreem sadomasochisme, laat ze buiten beschouwing. Waar het wel over gaat vat ze sa-

men als 'een boog van liefde door het leven heen'. Deze boog schetst ze niet in een glashelder betoog maar meanderend van verhaal naar verhaal, beginnend bij de eerste adolescente zoen en eindigend bij het vertrouwde gegniffel van twee bejaarden boven een kopje thee. De tussenhaltes zijn het huwelijk, ontrouw, de onvoorwaardelijke liefde voor kinderen, het ongewisse van de liefde tussen broers en zussen en het belang van goede vrienden. *Van alles over liefde* was een betere titel geweest.

Eigen ervaringen, interviews, de geschiedenis en vooral romans leveren de grondstof voor de verhalen. Appignanesi's vertrouwdheid met de wereld van de literatuur was de sterke kant van haar eerdere, succesvolle boek over vrouwen en krankzinnigheid, *Gek, slecht en droevig*, en is dat in dit boek opnieuw. Ze swicht moeiteloos heen en weer tussen Shakespeares *Othello*, de ongezonde relatie van Wordsworth met zijn zuster Dorothy, Jane Austens *Pride and Prejudice*, Tolstojs *Anna Karenina*, de ingewikkelde liefde van Simone

de Beauvoir en Sartre, Erica Jongs *Fear of Flying* en Ian McEwans *Saturday*. En ze schrijft daar meeslepend over.

Voor het ontleden van de liefde, de anatomie waar ze met haar ondertitel naar verwijst, is Freud als vaste adviseur op de achtergrond aanwezig. Zijn nadruk op drama's in de kinderkamer als grondpatroon voor iedere latere liefde probeert ze af en toe wel te relateren met opmerkingen als: je hoeft je voor het begrijpen van het eigen le-

vensverhaal 'niet steeds te richten op gezinspatronen die tijdens de jeugd worden geïnternaliseerd'. Maar met alternatieven komt ze zelden.

Appignanesi's betoog lijkt met zijn gebrek aan orde en gerichtheid vooral een bindmiddel voor de vele, vaak onderhoudende en een enkele keer langdradige verhalen. Dat maakt *Alles over een liefde* nog het meest tot een gezellig winterboek waar voor ieders gading wel wat in te vinden is.

Word je al lezend ook wijzer over het hoe en waarom van de liefde? Totaal niet. Maar ach, wie wil daar nou echt wijzer over worden.

Ranne Hovius

Gezellig winterboek met van alles en nog wat over de liefde

★★★☆☆

Lisa Appignanesi: Alles over de liefde - Anatomie van een onbeheersbare emotie. Uit het Engels vertaald door Pon Ruiter. De Bezige Bij; 456 pagina's; € 24,90. ISBN 978 90 2346 667 3.